

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Joannis Schefferi Argentoratensis De Re Vehiculari Veterum Libri Duo

Scheffer, Johannes

Francofurti, 1671

Cap. VI. De Rotis.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13156

Rota quid & unde. Isidorus refellitur. Orbita. Virgilius exponitur. Τροχός. Κύκλος. Tympanum. Pignorijs & Patus notati. Cardo axis. Rota radiata. Radii. Κνήμαι, Κερίδες. Οκλάκνημα κύκλα. Homerus explicatur contra Eustathium & Scholiasten Pindari. Ὀπὰ, κενὰ, κενόμαλα τροχῶν. Diaconus exponitur. Nova significatio vocis πλήμνης. Τόξμ. Orbile. Varro exponitur contra Turnebum & Scaligerum, simulque corrigitur. Orbis rotarum, curvatura, flexura. Κύκλος, περιφέρεια. Scholia Homeri emendantur. Ἴτος, Orbes quomodo inflexi. Plinius exponitur. Ἄψις. Hesiodi versio notatur. Ἀμαξία pro rota. Τρισπίταμον. Κύκλος τροχός. Ἄψις nova significatione. Zetzes exponitur. Βυμβολαί, ἀρμύσεις ἀψίδων. Γλωσσίδα. Lingula. Σῶσρα. Σωσρεύματα. Vieti. Glosse liberantur à correctione. Ἰμάδες. Ἐπισώρα. Κανθός. Canthus. Turnebi locus. Trochus puerorum, rota, rotula. Martialis explicatur & Propertius. Clavis. Increpare adunca trochi. Orbis. Trochi adunca quæ. Trochum versare. Argutum ex trochi. Diomedes emendatur. Rota vertitans. Rota volumina. Scaliger notatur. Vieti. Orbes. Ἀεὶδόν. Versio Pollucis rejeeta. Πλημνόςδελον. Θάραξ. Τέλε τροχῆ. Ἀταρνον. Γάρον. Γάρον. Δέσπον.

AXi, de quo hæcenus est dictum, inferuntur rotæ. Sunt autem rotæ orbes circuli, qui axem & vehiculum cum axe sustinent, motuque suo ac circumvolutione promovent ad ulteriora. Dicitur rotas putant, quod ruant, id est, cursu præcipiti ferantur. Isidorus: *Rota dicta, quod ruat.* At qui tali cursu non semper, ac ne frequenter quidem utuntur. Itaque nec amplecti possum, quod volebat Vossius, quasi veniant à *ροδεῖν*, quia signet non tantum strepitum edere, sed etiam cum impetu ferri. Sanè rotæ gradu sæpe lentissimo incedunt, præfertim, cum vehicula sunt gravata onere. Mihi dictæ potius à forma videntur, quia sunt rotundæ. Rotam sanè pro rotundo usurpari pridem annotarunt viri docti, unde *rota Solis*, ejus circulus. Et in alijs vocabulis lingvarum quoque aliarum, quæ significant orbiculatum quidpiam vel rotundum, similitudo vocis hujus deprehenditur, quæ de re occasione alia. Rotas à Latinis aliquando quoque dici *orbitas*, ignoro, an Asconio credendum. Verba ejus extant.

extant ad Verrinam III. *Orbita duas res significat. Nam orbita & rota ipsa intelligitur, & vestigium rotae in molli solo.* Saltem sic accipiunt nonnulli illa Virgilio lib. III. Georg.

-- -- *Iuvat ire jugis, qua nulla priorum
Castaliam molli divertitur orbita clivo.*

Videturq; juvare Servius, quando illa sic exponit: *Dispono ire per eam viam, per quam nullus ante egit orbitam suam.* Nam egit orbitam potest accipi pro egit rotam, egit vehiculum. Sed inclino magis eo, ut *agere orbitam* existimem sic dici, sicut *agere fossam*, vel *agere cuniculos*, pro ducere, imprimere, infodere. Sic locus ille Virgilio huc nihil pertinebit. Neq; alibi recordor orbitam hoc sensu legi. Græcis vulgo est τροχός. Philoxenus: *Rota, τροχός.* Homero quoq; κύκλος. Pausanias apud Eustath. Ὅμηρος ὁ τὸν μὲν τροχὸν ὄλον, κύκλον ὀνομάζει. *Homerus rotam totam vocat cyclum.* Homeri locus est in Odyss. Ψ. quem adducere nil attinet. Idem ex hac causa Odyss. Z. initio εὐκυκλον ἀπαίτην appellavit. Scholiastes: Εὐκυκλον, εὐτροχόν. Κύκλοι γὰρ οἱ τροχοί. Dicit ipse quoque, rotas cyclos appellari. Est & ἀμπύξ rota apud Græcos. Hesychius: Ἀμπύκες, τὰ διαδήματα, ἢ χαλινοὶ, ἢ τροχοί, ἕως Σοφοκλῆς ὃν φιλοκλήτηα, διὰ τὸ κυκλῶδες. Verba Sophoclis sunt ista:

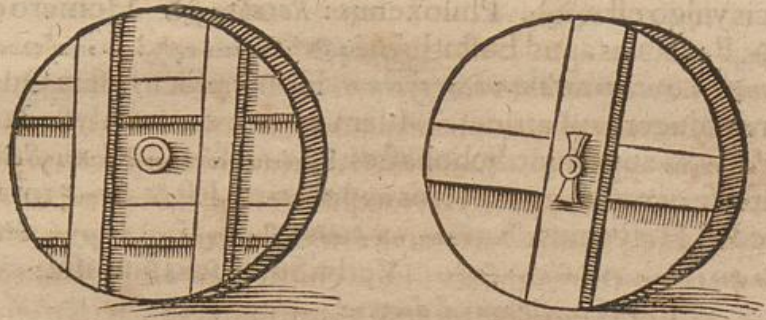
Ποῦ τῆ Διὸς Ἰξίωνα καὶ ἀμπύκα
δρομάδα δέσμιον. -- --

Agit de supplicio Ixionis, quem fuisse alligatum rotæ, notum. Ergo ἀμπύξ, rota. Sed hoc usurpatum ita per metaphoram, non proprie, quod Eustathius testatur, nec ab alio, nisi Sophocle, ut de eo laborare longius minimè necesse videatur. Fuerunt autem rotæ apud veteres non ejusdem omnes generis, aliæ simpliciores, elaboratiores aliæ. Simpliciores erant factæ simplicibus ex tabulis, neq; radios habebant ullos. Latini tympana vocabant. Meminit Virgilius Georg. II.

Hinc radios trivere rotis, hinc tympana plaustris.

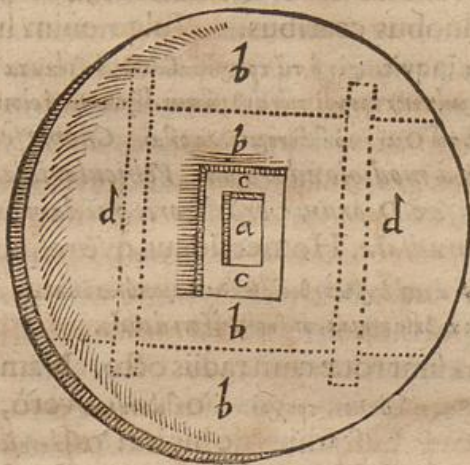
Malè Servius: *Tympana, tecta vehiculorum*, nec enim plaustra tecta fuere, rustica quippe, ac oneribus gestandis facta. Rectius Philargirus: *Rotas, ex solidis tabulis factas, tympana appellavit.* Bene autem tympana plaustris tribuit Virgilius, hoc enim genere, nec alio, te-

merè incedebant. Probus ad Virg. I. Georg. v. 163. Imperiti plau-
 straplostra appellant. Sunt enim vehicula, quorum rotae non sunt radia-
 tae, sed tympana coherentia axi, & juncta cantho ferreo. Axis autem
 cum rota volvitur; nam rotae circa ejusdem cardinem adhibentur. Lo-
 cus memorabilis, qui nobis ista tympana describit pluribus. Nam
 praeterquam, quod eorum usum fuisse ostendat in plaustris, nec ha-
 buisse radios, docet etiam de axe, quod non fuerit ab ipsis separa-
 bilis, sed infixus firmiter, sic, ut una cum iis circumageretur. Non
 igitur delineatum rectè tympanum à Pignorio in de Servis, pag.
 m. 87. ista specie: licet sic, sed perinde malè, exprefferit & Patus.

Si tympanum in medio axem habuit rotundum, sicut hic exhibe-
 tur, non potuit in eo esse firmus. Longè melius, & omnino specie
 verissima, exhibetur ex antiqva tabula marmorea, venationem
 continente, Tertio in descriptione ædium Barbarinarum. In ea vi-
 deas clarissimè tympanum cum axe quadrata, non rotunda, quod
 omnino fuit necessarium. Proponam ejus effigiem, quia habet
 omnia locum hunc explicantia.

Habes

Habes hic primum axem plane quadratum, quem circumagi cum rota utiq; necesse est. Deinde circum axem canthum ferreum, quo axi jungitur. De cætero tympanum est planum, è tribus tabulis conjunctum, & afferibus transversis firmatum. Nec modiulus in eo ullus, quod notandum. Hoc enim est, quod ajebat Probus, *rotæ adhibentur circa axis cardinem*. Cardio axis ejus est extremitas, quæ hic cardio dicitur, quoniam cum ea axis ipsa & in axe rota tympanumve vertitur: Circa eam adhibetur rota, quando ibi firmatur apponiturque. Atq; tympanis ejusmodi instructa rustica pleraq; vehicula fuere. Cætera habuere rotas, quas ad differentiam tympanorum Probus nominavit *radiatas*. Nempe non ex solidis fuere tabulis, sed habuerunt radios. Dicti autem *radii* sunt baculi modiolo infixi, indeq; procedentes ad absides. Græci appellarunt κνήμας. Pollux: Αἱ ἐν κνήμασιν εἰσὶν τῆ ἀψίδος ῥάβδοι, κνήμαι. *In apsidem infixi baculi dicuntur cnemæ*. Hesychius sic habet: κνήμαι, τὰ διεκείδοντα ἐξ ἄλλων ξύλων χωρὶς τὰ τροχῶν κνήμας, αἱ τῶν τροχῶν ῥάβδοι. *Cnemæ infixæ ligna in modiolum rotæ, radii, rotarum baculi*. Quibus verbis discimus, appellasse etiam κνήμας. Numerus eorum antiquissimus in rotis quaternarius fuisse videtur. Ixionis profectò rotam Pyndarus in Pythiis Od. 2. facit talem. Quamquam Scholiastes factum putet, ut re-

pondeat is radiorum numerus membris rotæ illigatis, id est, brachiis duobus & duobus cruribus. Vulgo enim habuisse plures, nempe sex. Κνήμη, inquit, ἐστὶν ἢ τῷ τροχῷ ῥάβδος, ἢ δὴ κίβισσα ἀπὸ τῆς χοιρικίδος ὅπῃ τὸν κύκλον. Οἱ ἄρμάτειοι τροχοὶ τῶν ἀνθρώπων, ἑξάκνημοί εἰσιν. Οἱ δὲ τῶν Θεῶν, δὲ ὑπερβολὴν κόσμου παρὰ τῶν Ὀμηρῶν ὀκτάκνημοὶ λέγονται. *Cneme seu radius est rotæ baculus, procedens à modio ad orbem. Vehicularia autem rotæ hominum habent radios sex. Deorum verò decoris quadam excellentia ab Homero dicuntur ὀκτοραδια.* Homeri locus, quæ respexit, legitur II. E.

Ἦεν δ' ἀμφ' ὀχέεσσι θοῶς βάλε καμπύλα κύκλα
Χάλυα, ὀκτάκνημα, σιδῆρεω ἄξονι ἀμφίς.

Hic ὀκτάκνημα κύκλα sunt rotæ cum radiis octo. Nam κύκλα sunt κύκλοι. Hesychius: Κύκλα, οἱ κύκλοι, τροχοί. Ὀκτάκνημα verò, ὀκτὰ κνήμας ἔχοντα, sicut idem explicat. Eustathius de his ita: Ὀκτάκνημα, τὰ ὀκτὰ ῥάβδα διὰ πλείω σφύροτῆα. Κνήμη γὰρ ἴν, ἀπὸ τῶν ἑσω χοιρικίδων ἕως τῆς ἑξω περιφέρειας ῥάβδοι. Οὕτω ῥηθεῖσαι πρὸς ὁμοιότητα ζωικῆς κνήμης ὑπανεχέσθαι τὰ ἐπικείμενα. *Octacnema, octo cum baculis propter majorem stabilitatem. Cneme namque hic baculi, qui ab interiori modio usque ad circumferentiam exteriorum procedunt, ita dictæ ad similitudinem tibiæ, in animali sustentantis ea, quæ ipsi incumbunt.* Putat Eustathius, numerum hunc radiorum adhibitum firmitatis causa. Et profectò, quo in rota radii sunt plures, hoc ut firmior sit, necesse est. Verum tamen neq; hoc opinor attendisse, sed potius numerum apsidum. His enim vix immitti possunt pauciores radii, duobus. Prout itaq; apsidæ in rota plures sunt, hoc radii postulatur plures. Plures autem apsidæ in rota magna, quam in parva. Jam cum olim rotis uterentur parvis, atq; tribus, ut opinor, tantum cum apsidibus, sex radiis contenti esse poterant. Dii autem cum haberent rotas majores, (quippe quorum omnia humanis esse debent majora speciosioraq;) & sic apsidæ in iis quatuor, radios simul requirebant octo. Ut non decoris tantum causa, quod putabat Scholiastes Pindari, sed & ob necessitatem hoc sic factum fuerit. Quinimo, cum deinde rotæ pleræq; apsidæ haberent quatuor, ut post dicam, mansisse in illis numerus iste radiorum octo videtur. Ita habes rotam cum octo radiis in vehiculo quadrigarum apud Philippum Rubenium lib. I. Ant. cap. 30. & in
gemma

gemma Augustæ apud Albertum Rubenium. Cum simili numero aliquam in carpento Agrippinæ exhibet nummus antiquus, qui est penes me, expressus alias in nummis Ducis Croyiaci tab. 18. Et aliam in vehiculo Ifidis apud Boissardum P. III. pag. 47. Quin imo communiter vehicula omnia in columna Trajani cum ejusmodi rotis exprimuntur. Neq; scio, annon ille quoq; auctus postea sit numerus. Certè in auctore veteri de rebus bellicis Currodrepanus rotas habet cum radiis decem, vice tertia. Similiter ibi videas in Balista quadriroti. Sidonius tribuere ipsis radios duodecim videtur Carm. XXIII. v. 410. uti ad hunc modum loquitur:

Intrat turba rotas, quaterque terni

Arctantur radii, repleta donec

Intervalla crepent. — —

Agit ibi de certamine curruli & quadrigis, quas ostendimus, habuisse temporibus Augusti rotas cum radiis octo. Non igitur vero simile, diminutum postea illum numerum, & infirmiores rotas illas factas, atq; adeò duodecim hos radios Sidonii de rotis duabus exponendos esse. Potius existimo ad singulas pertinuisse. Atq; hinc jam id est ab his radiis *rotæ radiatæ*, sicut supra diximus *Probum* appellare. *Sunt vehicula*, inquit, *de plaustris agens, quorum rotæ non sunt radiatæ.* Neq; ipse solus ita nominavit, sed & Varro lib. III. de R. R. cap. 5. quando ait: *Promensa sustinet rotam radiatam.* Græci ipsas *σκυλαλώεις* nuncupavere. Auctor Etymologici: *σκυλαλώεις τροχῆς, ῥαδωῆς. Ἡ σκυλάλη παρ' Ἀττικοῖς βακίτηριαν σημαίνει.* Videntur ex hoc loco nominasse quoque *ῥαδωῆς.* Nempe passim *κνήμας* five radios: *ῥαδῶς*, exponunt in superioribus. Hesy chius: *κνήμα, αἱ τῶν τροχῶν ῥαδῶι.* Scholiastes Pindari: *κνήμη, ἡ τῆ τροχῆ ῥαδῶι.* Atq; ita alii. Cæterum hos radios jam ante indicavimus infixos in medio quidem ligno tereti ac cavo, quod Græci vocant *χοινίδα*. Ita enim vidimus ex Hesy chio, Eustathio & aliis. Hesy chio non tantum *χοινίς* est, verum & *χοινίη, χοινίη, αἱ τῆ τροχῆ ἐν τῷ σφέλει ὀξῶν.* *Chœnice est rotæ illud, in quo vertitur axis.* Non satis commodè sic descripsit. Axis certè non vertitur in chœnice, sed vice versa chœnice in axe. Debuisset itaque, *ἡ σφέλαι ἐν τῷ ὀξῶι.* Sed hæc ita solent excidere. Idem auctor

auctor est, vocari quoque *χοῦαι*. Verba ejus: *χοῦαι, ἀρχονίδες, αἱ τῷ ἄξονι*
σύριγγες. Malè viri docti locum istum sic accipiunt, quasi sermo
 de re una sit eademque. *Nominat sic*, inquiunt, *modiolos fistulasque,*
quibus axis inditur. At *σύριγγες τῷ ἄξονι* non significant *fistulas, quibus*
axis inditur, verum *axis* ipsius *syringas*, de quibus dixi præcedenti
 capite. Ergo vult hanc vocem denotare duo, & syringas illas, &
 chœnicidas. Latinis sunt *modioli*. Glossarium Græco-Latinum:
χοινικὴ ἢ τῆ τροχῆ. Radia. Modiolus. Bene *modiolus*, sed quid illud *ra-*
dia? Ego arbitror fuisse primum *Radia, Modiolus*, ut significaretur
 compendio scripturæ modiolum intelligendum *radiorum*, id est,
 eum, in quo fixi sint radii. Nempe plura *modiolus* significat, ut vas
 aquarium, poculum, & id genus. Itaque ne quis erraret, illud de ra-
 diis adjiciendum videbatur. Cæterum *modiolus* à *modio* est di-
 ctus, cujus speciem utcunq; referebat. Erat enim instar ejus rotun-
 dus, atq; intus cavus, planeq; perforatus. Foramen istud Græci
πλήμνην appellabant. Pollux: *Αὐτὸ ὃ τὸ περιειλέμενον τῷ ἄξονι, πλήμνη.*
Quod circa ipsum axem volvitur, plemne. Antecedit apud ipsum:
Τὸ κενὸν τῆ τροχῆ τὸ ἐναρμοζόμενον τῷ ἄξονι, σύριγγ. *Cavum rota, quod inseri-*
tur axi, syrix. Unde patet, non *modiolum* integrum vocasse
πλήμνην, sed illius foramen. *Modiolus* integer ei *σύριγγ* est, *πλήμνη*
 ejus foramen. Atq; sic Hesychius: *πλήμνη ἢ χοινικὴ τῆ τροχῆ ἢ τῆς σύ-*
ριγγος, ἀπὸ τῆ πλήμνης ὑπὸ τῷ ἄξονι. *Plemne est chœnicis rota vel syrin-*
gis, ex eo, quod ab axe impleatur. Facit clarissime *πλήμνην* partem
 τῆς *σύριγγος*, & quidem eam, quam expleat axis. Explet autem fo-
 ramen, quando illi immittitur. Ergo *πλήμνη* foramen, & foramen
σύριγγος, quæ iccirco erit corpus totum. Neq; aliter accipiendus
 est Hesychius, quando ait, *σύριγγιον, τροχῆ κένομα*; idem enim est *σύριγγ-*
ιον & *σύριγγ*. Et quod ipse ait *κένομα τροχῆ*, Pollux *τὸ κενὸν τῆ τροχῆ*
 appellavit. Phavorinus optimè: *πλήμνα, τὰ μέσα τῶν σύριγγων, εἰς ἃς ὀν-*
τίθεται τὰ τῷ ἄξονι ἄκρα. *Plemna sunt syringum medietates, in quas im-*
mittuntur axis extrema. Facit syringes corpora tota, *plemna* verò
 media eorum, id est, foramina & cava. Quod notandum, quia sunt,
 qui *σύριγγας* accipiunt de ipsis foraminibus, & easdem faciunt cum
πλήμναις. Eustathius ad Iliad. E. εἰς ἃς *πλήμνα, αἱ τῶν τροχῶν χοινικίδες, ἧται*
σύριγγ-

συρίγγες, ὅ ἐστιν ὀπαί, αἷ τινες καὶ χυόας Φασί, ὡς Δηλοῖ καὶ Σοφοκλῆς. Ἦγυν τὰ μέσα τῶν εἰρημένων συρίγγων, εἰς αἷ ἐνλίθειαι τὰ τῷ ἄξονι ὅ ἀκρα, πλήμνα καλεῖται διὰ τὸ πλήσεσθαι ἢ πληρῶσθαι ὑπὸ τῷ ἄξονος. *Sunt verò plemna rotarū chanicides vel syringes, id est, foramina, quæ nonnulli quoque chnoas nuncupant, ut & Sophocles ostendit. Vel medietates dictarum syringum, in quas immittuntur axis extrema, plemna dictæ, quod impleantur ab axe.* Quando ait, ὅ ἐστιν ὀπαί, non sic accipiendum est, quasi nuda intelligat foramina. Ita enim sequi non posset, Ἦγυν μέσα τῶν συρίγγων. Neq; enim μέσα συρίγγων sive syringum medietates aliud, quam earum foramina. Sed ὀπαί, quæ Polluci κενά, Hesychio κενόμαλα τροχῶν, id est, ligna tota perforata. Nempe πλήμνας ostendit aliquando significare non foramina tantum, verum ligna tota perforata. Ethoc est, quod Galenus ait com. 2. in περὶ ἀγμῶν, πλὴν καλεῖται χοινικίδα τῷ τροχῷ, πλήμνη ὑπὸ τῶν Ἰώνων λέγεσθαι. *Chanicida vocatam rota, ab Ionibus appellari plemnen.* Dicit tamen amplius Eustathius, vulgo esse τὰ μέσα συρίγγων, vel quod idem est, χοινικίδων. Quomodo fortassis est accipiendus & Diaconus ad Hesiodi Op. II. ubi ait: πλήμνη ἢ τῷ τροχῷ τρύπη, ἢ πληρῶμένη ὑπὸ τῶν ἄξονίων, ἢ πλήμνη τὰ αὐτὰ ἀκροζόνια. *Plemne foramen rotae, quod impletur ab axe, vel plemna ipsa acroxonia.* Nota, πλήμνας quoq; accipi de ἀκροζονίαις, id est, eis axis partibus, quæ modioli immittuntur. Neq; enim alibi legisse memini hanc explicationem, præterquam apud unicum Eustathium, qui habet ita ad II. Ψ. τὸ ἀκρον τῷ ἄξονι ὅ τὸ κῆρ τὸν τροχόν, τῷ τὸ ἐστὶ πλήμνη τροχῷ. *Summitas vel extremitas axis, quæ est in rota, ea plemne rota dicitur.* Sed de πλήμνη satis. Ait Hesychius, vocasse quoq; τόρμον. Verba ejus: Τόρμη ὅ, ἢ πλήμνη τῷ τροχῷ, εἰς ἣν ὁ ἄξων. *Tormus est plemne rotae, in quem axem inserunt.* Fortassis à τὸρῶν, quod sit tebratum, vel axem terat. Ad eundem ferè modum Eustathius Iliad. E. nisi quod pro τόρμη ὅ scribat τόρμη. Verba ejus: τόρμη, ἢ πλήμνη, εἰς ἣν ὁ ἄξων ἐνήρμασαι. *Torme, plemne, in quam axis immittitur.* Sicut autem radii ab una parte infixi erant modiolo, sic ab altera circulo modiolum exterius ambiente. Illum Varro videtur appellasse orbile. Verba ejus extant lib. III. de R. R. cap. 5. *In insula est columella, in qua intus axis, qui pro mensa sustinet rotam radiatam, ita, ut ad extremitatem, ubi orbile solet esse acutum, tabula cavata sit, ut tympanum, in la-*

itudinem duos pedes & semipedem, in altitudinem palmum. Turne-
 bus ad hunc locum lib. XXI. cap. 23. *Est orbile rotunditas ipsius or-
 bis, qui acutior est in fine, hic contra tabulam tympano similem habet.* At
 vero longè aliter exponit Scaliger. *Nihil, inquit, minus orbile est,
 quam id, quod vult doctissimus Turnebus.* Nam procul dubio orbile vo-
 cat, quam Græci *εὐπίρρα*, & Poëta *χρόνυ*. Id erat axis capitulum seu cardo,
 quod in modioli foramen conveniebat. Pro ea tabula cava ad modum
 tympani erat in summo impacta, quæ exciperet modium rotæ, ita, ut mo-
 dius ipse in ejus cavum iniret, ut in acetabulum. Postremò verba ita
 legit: *Ita, ut ad extremum, ubi orbile solet esse, acetabula cavata sit, ut
 tympanum, in latitudinem duos pedes.* Dicit, orbile partem illam esse
 axis, quæ modiolo immittitur. Sed non fatiscit. Nam postulare
 aliud verba, ubi orbile SOLET esse, videntur. Nempe ostendunt, alias
 quidem, & in rotis cæteris ibi esse consuevisse, at in hac illius loco
 aliud fuisse quidpiam. Jam si hic non fuit orbile, quomodo potest
 stare, quod præcedit apud Varronem: *Intus axis, qui sustinet rotam
 radiatam.* Si orbile, quod vult Scaliger, pars axis fuit, quæ modiolo
 immittebatur? Axis absq; orbili Scaligeriano sustinere rotam non
 potest. Neq; tamen probo, quod Turnebus habet de acumine in
 fine. Nam revera verba illa sunt corrupta. Puto autem ita corrigenda
 esse: *Ad extremum, ubi orbile solet esse, arcus cum tabula cavata
 sit.* Hoc enim Varro dicit, non fuisse in rota illa orbile, sicut in rotis
 cæteris, verum arcum, parti radiorum affixum habuisse, cum tabu-
 la subpacta, superne aperto foramine, ut imponi turdis cibus po-
 tusq; posset. Itaq; mox sequitur apud dictum Varronem: *Aqua
 calida & frigida ex orbi ligneo mensaque, quam dixi in primis radiis es-
 se, epitonis versis ad unumquemque factum, sic, ut fluat in convivam.*
 Orbem ligneum mensamq; hic appellat, quam paulò ante tabulam
 cavatam, ut tympanum. Hanc verbis expressissimis fuisse ait *in pri-
 mis radiis*, non in rotæ modiolo, quod Scaliger putabat. Mutat quid-
 em in his verbis plurima Scaliger, ut opinionem suam tueatur.
 Verum frustra, quod liquebit omnia diligentius expendenti. Ait,
 aquam fluxisse ex radiis. Nihil tale Varro, mensam in primis radiis
 ponit. Ubi primos radios intelligit summos, id est, extremitates
 corum,

eorum, extrema ejus capita, quæ alias orbili solent immitti. Omnino enim per orbile circulum eum intelligit, de quo Turnebus, & nos ab initio locuti sumus. Curtio est *orbis rotarum*, quomodo paulò ante Varro *orbem ligneum* ad similitudinem hujus appellavit. Verba leguntur lib. IV. cap. 9. *Alia deinde falces summis rotarum orbibus hærebant.* Nominatim vocat *rotarum* orbis, ut de nulla alia vehiculi parte, ac ne axis quidem possit accipi. Atque ita quoque Isidorus: *Orbita*, inquit, *vestigium carri, ab orbe rota dicta.* Nemo non per *orbem rota* hic intelligit extremum circulum, quippe qui revera solusque vestigium id facit. Virgilius similiter III. Georg.

-- -- *Et junctos temo trahat æreus orbis.*

Item aliquanto post:

-- -- *Ferratos sustinet orbis.*

Ubi *ferratos* appellavit propter canthos. Ovidius vocavit *curvaturam rota*, lib. II. Met. fab. I.

-- -- *Temo aureus, aurea summa
Curvatura rota.*

Pro curvatura Prudentius *flexuram* posuit in Psychomachia. Inspiciunt, ait, ubi pugnam Luxuriæ & Sobrietatis describit,

-- -- -- -- *Radiorum
Argento albentem seriem, quam summa rotarum
Flexura electri pallentis continet orbis.*

Græcis ad eundem ferè modum est κύκλⓄ. Scholiastes certè Pindari in verbis antea adductis, ubi de radio: *ῥάδιⓄ δὲ δίνουσα ἀπὸ τῆς χειρὸς ἐπὶ τὸν κύκλον.* Hic plane κύκλⓄ, quod Curtio est *orbis*. Περιφέρειαν appellavit Eustathius, similiter in verbis antea citatis. Atque sic & Dydimus, seu alius quicumque Homeri Scholiastes, ad II. E. *Ἰππος, ἢ περιφέρειαν τῶ ὀχήματι.* Ἀψίδες δὲ ἐξ ὧν ἡ περιφέρειαν γίνεσθαι τῶ τροχῷ. Ita habet editio vulgata, verum mutilatè, ut opinor. Ecquid enim περιφέρειαν τῶ ὀχήματι? Cum mox loquatur de apsidibus, & earum περιφέρειαν ostendat à se hic intelligi. Puto plane scriptum fuisse primò, τῶ ὀχήματι τροχῷ. Volebat enim auctor horum, quisquis est, verborum ostendere, sibi de τροχῷ hujusmodi, non alio sermonem esse. Cæterum eodem loco dicitur, Homerum nominasse ἵππων. Verba Homeri:

Τῶν ἤτοι χρυσεῖ ἴτους ἀφθιτῶ.

Harum (rotarum) aurea est curvatura incorrupta. Et sic Eustathius: Τὴν ἴτον, ἢ γὰρ πλὴν περιφέρειαν. Idem ante II. Δ. ἴτον ἢ λέγει πλὴν περιφέρειαν, ἀπὸ τῆς ἰέναι, ὅ ἐστι περιιέναι καὶ περιάγειν. *Ityn vocat peripherian vel circum orbemve, ab eundo, id est, circummeundo circumvolvendoque.* Habet his similia etiam Hesychius. Solebant autem veteres hos orbis arte singulari sic curvare. Qva de re Homerus dicto Iliadis loco:

Τὴν μὲν θ' ἀρμάλοισι πόνω ἀνὴρ αἰθωνίσι δ' ἴρω

Ἐξέταμ' ὄφρα ἴτον κάμψῃ περιβάλλει δ' ἴφρω.

Loquitur de arbore populo, *eam, ait, carpentarius quidem excidit ferro micanti, ut orbem rotæ flectendo conficiat pulchro currui.* Plutarchus in Pædia: οἱ ἀρμάτριοι τροχοὶ πόνω κάμψθῆτες, ἢ δ' ἀν' ἰένοντο, πλὴν ἐξ ἀρχῆς δύναστο ἀνλαβεῖν ἐν θυωρίαν. *Rotas vehiculorum magno labore curvatas nullo possis conatu in pristinam restituere rectitudinem.* Vides plane, ad orbis illos non flexa fuisse ligna, aut securi ad figuram orbis succisa accommodasse, verum arte laboreq; inflexisse. Unde intelligimus mentem Plinii lib. XVI. cap. 43. quando ait de fraxino arbore: *Obedientissima quoque in opere fraxinus, eademque corylo hastis melior, cornu levior, sorbis lentior. Gallica verò etiam ad currus flexibilis.* Non aliam hic flexibilitatem intelligit, quam qva fraxinus curvatur flectiturq; in rotas. Fiebat autem orbis non uno, verum pluribus ex lignis, quorum quodlibet à Græcis dicebatur ἀψίς. Propterea Scholiastes Homeri paulò ante: Ἀψίδες ὅ, ἐξ ὧν ἢ περιφέρειαν γίνεσθαι τῶν τροχῶν. *Apsides sunt, ex quibus peripheria, id est, orbis rotæ, conficitur.* Peripheriæ sive orbi uni plures tribuit apsides. Sed & Hesiodus ex hac causa facit trium solummodo spithamarum, lib. II. Oper.

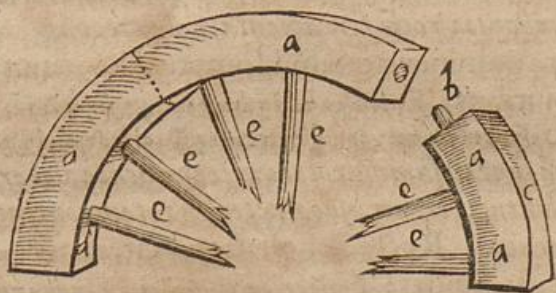
Τρισπίθαμον δ' ἀψιν τάρμειν δεκαδώρα ἀμάξῃ.

Vertunt: Trium palmorum curvaturam rotæ secato decem palmorum currui, quod prodigiosum est. Quis enim currus ille decem palmorum? Ἀμάξα hic Hesiodo est rota. Proclus ad hæc verba: Σύγκειται ἡ ἀμάξα, τρεῖς γὰρ τροχοὶ, ἐκ τρισάρων ἀψίδων. Sed nec alterum est rectum. Ἀψίς non est curvatura rotæ, sed illius tantum pars una. Plane sicut alias quoq; partes circuli sunt apsides. Hero Mj. Bibliothecæ nostræ in Defin. Geom. Ἀψίς ἐστὶ τὸ ἑλάττω ἡμικυκλίω. *Apsis est minor pars se-*
micir-

micirculi. Proclus ad Eucl. II. τὰ ἡμικύκλια καὶ τὰ τρήματα, καὶ αἱ ἀψίδες, αἵ εἰσιν ἡμικύκλιων ἐλάσσονες. *Semicirculi, & sectiones, & apsidēs, quae sunt semicirculo minores.* Deniq; nec τρισπίθαμον trium est palmorum, sed trium spithamarum. Spithama palmos habet tres, ut τρισπίθαμον fit palmorum novem. Tzetzes: Ἡ σπιθάμη ἔχει δυνάς, ἦγεν παλαισὰς τρεῖς. Ὁ δὲ παλαισὴς ἐστὶ δακτύλων δ. *Spithama habet palmos tres, palmus autem constat digitis quatuor.* Itaq; Hesiodi versus ita erit exponendus: *Trium spithamarum apsidem secato decem palmorum rota.* Decem illi palmi numerandi sunt secundum rotæ superficiem seu latitudinem. Tzetzes: τὴν μέσσην ἐυθείαν τροχῶ, νῦν δεκάδωρον ἀμάξαν Φησί. *Mediam superficiem rotæ vocat decem palmis constans.* Si media rotæ superficies decem est palmorum, integra erit ejus circumferentia palmorum circiter triginta, unde sequitur, trium spithamarum apsidēs seu palmorum novem non de circumferentia integra, verum partibus illius tantum esse capiendas. Apsidēs igitur non integri sunt circuli, quod dicebamus, sed illius partes. Tamen Hesychius: Ἴτυς ἡ ἐσχάτη ἀψὶς ἢ περιφέρεια. *Itys apsis extrema vel circumferentia.* Facit rem eandem ἀψὶς ἀ & περιφέρεια. Sic Pausanias apud Eustathium ad II. E. Verba Eustathii: Φησὶ γὰρ καὶ Πausανίας, ὅτι ἀψὶς ἐστὶν κύκλος & τροχῶ. *Dicit Pausanias, quod apsis circulus ligneus sit rota.* Circulum vel κύκλον vocat, quod περιφέρεια alii, seu orbem integrum, ut supra demonstratum est. Quemadmodum & Tzetzes ad Hesiodum: Πᾶσαν περιφέρεια τῆ ὄλε τροχῶ, ἦγεν τὸν κύκλον. Et paulò post: Πᾶσαν περιφέρεια εἶναι τῆ τροχικῶ κύκλου. Ubi τροχικὸν κύκλον nominat cum addito, ad differentiam aliorum. Porro κύκλον hunc Pausanias ἀψὶς nominat. Unde sequitur eandem esse aliquando ἀψὶς ἀ & κύκλον seu περιφέρεια. Hesychius iterum: Ἀψίδες, τὰ κύκλα τῶν τροχῶν, αἱ περιφέρειαι. Non est dubium, quin orbes integros intelligat. Sed verius frequentiusq; tamen ἀψὶς pars est orbis ejus, sicut ab initio ostendi. Habebant autem rotæ vulgo partes sive apsidēs istiusmodi quatuor. Tzetzes: Ἐκ τεσσάρων ἀψίδων συνίσθεται ὁ τροχὸς τῆς ἀμάξης. *Ex quatuor apsidibus conjungitur rota vehiculi.* Proclus in verbis supra etiam adductis: Συγκεῖται τροχὸς ἐκ τεσσάρων ἀψίδων. *Conjungitur rota ex quatuor apsidibus.* Hinc difficultas oritur in verbis antea ex Hesio-

do adductis. Nam si quatuor sunt apfides in rota, quælibet verò spithamarum trium, seu, quod idem est, palmorum novem, necesse est, ut mediâ latitudo rotæ sit palmorum duodecim. Nam, ut rectè ait Tzetzes, *πάσα περιφέρεια κύκλου, τριπλασίον ἐστὶ τῆς οἰκείας διαμέτρου εὐθείας, πρὸς τὰς ἐκλῶδες ἐπιφανείας τῆς κύκλου. Omnis circumferentia circuli triplo major est diametro illius, quoad exteriorem circuli formam.* At Hesiodus mediâ illam latitudinem *δέκα δωρον* facit, hoc est, palmorum decem, non duodecim. Sed occurrit Tzetzes, ostenditq; in describenda magnitudine apfidum respexisse ad exteriorem magnitudinem circuli, in describenda verò magnitudine latitudinis interiorem. Ita fanè cenſeo voluisse verbis istis: *Αἱ μὲν δέκα δωραὶ τῆς εὐθείας ἐν τῇ τῆς κύκλου εἰσὶν ἐνδοθεν ἐπιφανείᾳ φαινόμεναι, πρὸς ὧν καὶ διαλαμβάνει. Αἱ γὰρ δύο δωραὶ εἰς τὰς συμβολὰς συνεκρίθησαν, τὰς ἀπὸ τῆς ἐκλῶδος ἐπιφανείας, μέχρι τῆς ἐκλῶδος, ἐκάλειψεν τὴν προχῆ μίαν δωρά.* Sensus est: *Decem palmi superficiei sunt in circuli interiori facie evidentes, de quibus etiam accipitur. Nam palmos duos in commissuras habent accommodatas, quæ ab interiori facie ad exteriorem, ab utraque rotæ parte palmum dimidium.* Interiorem circuli faciem expono, quod Tzetzes vocat *ἐπιφανείαν τῆς κύκλου ἐνδοθεν*, & intelligo curvaturæ sive orbis partem interiorem, quæ obversa est modiolò, & radios infixos sibi habet; sicut contra *τὴν ἐκλῶδος ἐπιφανείαν* partem oppositam, quæ ferro solet muniri. Hujus ambitus semper major est, quam alterius, quoniam distat longius ab axe, id est, centro. Hinc est, quod alteram, id est, interiorem, faciat palmis duobus minorem. Dicit autem hos absumi per *συμβολὰς*. Ubi *συμβολὰς* accipio de commissuris & conjunctionibus apfidum inter sese. Proclus appellavit *ἀρμόσεις* ad eundem Hesiodi locum. *Δῖλον ἔν ὅτι τὰς ἑπτὰ παλαιὰς ἀναλώσας εἰς τὰ λεγόμενα γλωσσίδα ἐκάστης ἀψίδος τῆς ἀρμόσεως τῆς εἰς ἀλλήλας. Apparet igitur, quod sex palmi accipiuntur ad lingulas, quas appellant, cujuslibet apfidis commissionis unius in alterâ. Ἡ ἀρμόσις ἀψίδος* est apfidis unius conjunctio cum altera. Sed quid *γλωσσίδα*, sic speciatim in hoc opere vocata, sicut Proclus docet. Nil opinor aliud, quam clavi lignei, qui à capitibus apfidum figuntur, ut eorum interventu altera alteram contineat. *Lingulas* haud dubiè vocant etiam Latini. Hinc enim *tubi lingulati* apud Vitruvium lib. VIII.

VIII. cap. 7. Hi tubuli ex una parte sint lingulati, ut alius in alium inire convenire que possit. Vides plane tubulos lingulatos, quos Græci dicerent τῆς σὺν γλωσσίδιοις. Unde liquet, frustra esse viros doctos, qui perinde putant, sive *lingulati*, sive *ligulati* apud Vitruvium scribamus. Nam *ligulati* est à *ligulis*, quæ nil faciunt ad γλωσσίδα, quorum imitatione Vitruvius *lingulas* & *lingulati* posuit. Sed en tibi apsidem cum lingula, quæ alterius foramini debet immitti.

a. Est ἀψις, apsis. b. γλωσσίδιον, lingula. c. ἡ ἐξωτερὸς ἐπιφάνεια, facies exterior. d. ἡ ἐντὸς ἐπιφάνεια, facies interior. e. Radii. Apsides vocantur quoque σῶτραι. Pollux: ἡ ὀψις, καὶ σῶτρα καλεῖται. *Apsis dicitur etiam sostra.* Σωστρεύματα pro eo posuit Hesychius. Latinis sunt *vieti*, si audimus Augustinum. Verba ejus sunt lib. de Par. Dial. *Via dicitur à flexu, quia flexum velut incurvum vietum veteres dixerunt: unde vietos, quod cantho ambiantur, rotarum ligna vocant.* Retinenda est hæc lectio, quam docti viri alias sollicitant, si modò vietum sunt à vietum. *Vietum* enim est à *vico*, id est, flecto. Nam quod in Glossis Stephani καθὸς τροχῶν, *urus* legitur, huc nihil facit, nec in *vitus* debet immutari, partim, quoniam à *vico* non est *vitus*, partim, quoniam ibi non de ligno agitur, ut expresse Augustinus loquitur, verum *cantho*, quo lignum id ambitur. Quicquid ergo sit de *uro*, frustra *vitus* hoc in loco legi videtur. Sanè si à *via* esset, *vitus* esset legendum. Verum hoc non dicit Augustinus. *Vietos* scribit, eosque vult esse à *vieto*, hoc à *vico*. *Vico* verò demum à *via*. Atque ista quidem ligna sunt, quibus rota componitur. Solebant autem ea variis muniti ferramentis etiam

etiam apud veteres, ne attererentur facile à crebra circumactione & labore cætero. Ac extremis quidem circulis inducebantur circuli alii ex ferro, qui Græcis sunt ἱμάντες. Hefychius: ἱμάντες, λῆθοι, καὶ τὰ κύκλω τῶν τροχῶν σιδήρια. *Himantes sunt lora & ferramenta circum rotas.* Nec non ἐπίσωτρα. Pollux: Τῶν ὅπερ περιελκόμενων πρὸς ἄξονι τροχῶν τὸ πρὸ τῆς ἄξονος σιδήριον, ἐπίσωτρον. *Rotarum porro circa axim circumvolutarum ferrum circa apsidem, episotron.* Hefychius ἐπίσωτρα, cum σ duplici, usurpat. Ἐπίσωτρα, τὰ ἐπιπέμμενα τοῖς τροχοῖς σιδήρια ὅππῃ πλεῖν γίνονται. *Epissotra, incumbentia rotis ferramenta, eas integras servantia super terram.* Atq; ita nominavit etiam Homerus Il. E. cujus Scholiastes vetus verbis pluribus: Ἐπίσωτρα τὰ ἐπάνω τῶν τροχῶν σιδήρεᾶ, ἢ χαλκῆ, ἀ καὶ κανθοὶ καλεῖται. Ὁ ἐξωθεν τὸν τροχὸν κατέχων σιδήρεος, οἱ σιδηροὶ, ἢ χαλκοὶ κύκλοι τῶν τροχῶν. *Episotra sunt in summo rotarum ferramenta vel aramenta, quæ & canthi appellantur. Ferrum, quod exterius rotam continet. Ferrei vel ærei circuli rotarum.* Rectè Scholiastes dicit, alias & κανθός, id est, canthos, appellari. Suidas: Ἐπίσωτρα, οἱ κανθοὶ, τὰ ἐπάνω τῶν τροχῶν σιδήρεα. *Epissotra, canthi, ferramenta in summo rotarum.* At Quintilianus vocem hanc pro Græca non agnoscit, verum Afram vel Hispanam. Verba ejus extant lib. I. cap. 5. Inst. *Barbarismum pluribus modis accipimus, unum gente, quale si quis Afrum vel Hispanum Latine orationi nomen inserat, ut ferrum, quo rota vincuntur, dici solet canthus.* Vocem canthus facit Afram vel Hispanam. Et profectò apud Græcum veterem haud facile invenias. Casaubonus in Commentario ad Persium: *Neque nos sanè apud ullum è Veteribus Græcis id verbi meminimus legere. Et si Grammatici Græci utuntur, sed tanquam petito è vulgi sermone.* Contra tamen Turnebus ad Quintiliani locum: *Videtur innuere Fabius, canthus esse dictionem Hispanicam. Hac tamen Homerus in Iliade est usus.* Sed vellemus demonstrasse notis verba Homeri locumq; ubi posuit pro ferro hujuscemodi. Nunc diu frustra; quærimus, ac ne aliis quidem annotatum reperimus. Interim ex illo sive Græco seu Hispano κανθός Persius primus suum formavit canthus, quod propterea Quintilianus perstrinxit. *Quantum, inquit post superius adducta, eo, tanquam recepto, utitur Persius.* Persii locus est in Sat. V.

Quamvis

— — — *Quamvis temone sub uno
Vertentem sese frustra sectabere canthum.*

Perfium secutus est Martialis lib. XIV. in apophoretis, tit. *trochus* :
Iste trochus pueris, at mihi canthus erit.

Affimilat canthum trocho puerorum. Fuit autem trochus circulus magnus ferreus, quem pueri ludenter rotæ instar circumagebant. Itaq; Latini quoq; appellarunt *rotam*, sicut Græci, quod est idem, *ῥοτὴν*. Præcedit enim apud Martialem proximo versu: *Inducenda rota est.* Ubi rotam aliam intelligit nullam, quam quæ eidem trochus mox vocatur. Plauto *rotula* videtur esse in *Perfa Act. III. scen. 3.* — — — *Citius jam à foro argentarii*

Abeunt, quam in cursu rotula circumvertitur.

Scilicet de ludo puerili quia sermo est, diminutius uti maluit, usus simplici, si de vera & vehiculari voluisset loqui. Hanc rotulam non explicant satis viri docti. Dicunt ansa apprehensam in longum mitti consuevisse, ut volutaretur cum strepentibus annulis. Ansam illam Propertium appellasse *clavem*. Et leguntur verba Propertii lib. III. el. 13.

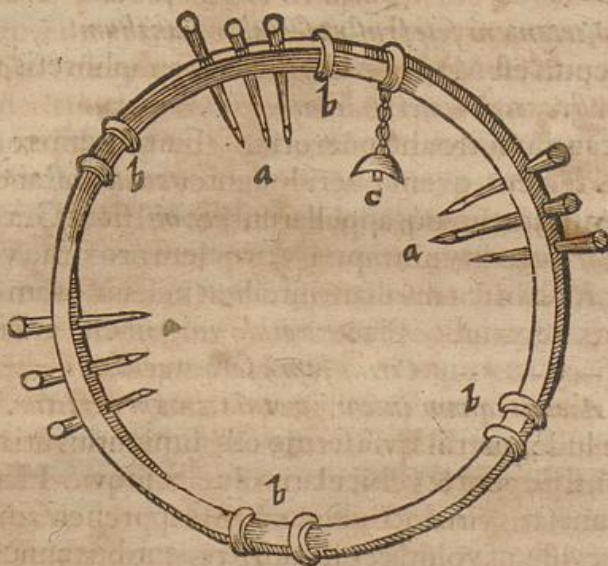
*Quum pila veloci fallit per brachia jactu,
Increpat & versi clavis adunca trochi.*

Sed hic nil Propertius de ista trochi missione in longum. Clavem dicit increpare trochi versi adunca. Ubi nihil aliud est *increpare*, quam efficere, ut quid strepitum vel sonum edat. *Adunca* vero *trochi* sunt annuli ferrei, per trochum dispositi, qui, commoti per trochi circumactionem, strepitum edebant. Unde Martialis lib. XIV. ep. 154. *Garrulus in laxo cur annulus orbe vagatur?*

Cedat ut argutis obviatur batrochis.

Orbem Martialis vocat hic, quod in superiori loco *rotam*, quod notandum. Vel, *adunca* illa potius sunt denticuli mobiles, circulis sive annulis adjungi soliti, strepitus majoris gratia. Exhibuit in trocho veterum Hieronymus Mercurialis lib. III. Art. Gym. cap. 8. cujus etiam hic imaginem subijcio:

Hic

Hic *a* sunt illa ipsa Propertii *adunca trochi*, sic dicta, propter capita utrinque leviter inflexa, ne possent foraminibus, in quibus sursum deorsumque movebantur, facile excidere. Caterum hæc *adunca* Propertius increpare ait clavem, quem nos intelligimus non ansam, quæ apprehensus trochus mittitur, sed tenetur, atque circumvolvitur. Volvi enim, non emitti consuevisse docet ipse Persius, quando vocat *adunca trochi* non *missi*, verum *versi*. Hæc igitur *adunca* increpat clavis, dum trochum vertit, hoc est, rotæ instar crebrò volvit. Quod fiebat positus decussatim funiculis duobus in trocho, qui facerent instar radiorum quatuor, & ubi se in medio tangunt, firmata clave, quæ axis loco erat, tenerique manu pueri solebat, ut, eo procurrente, rota sive trochus circa clavem circumvolveretur. Quale quid & hodie vulgatum esse per Germaniam consuevit. Sanè si ejectus trochus fuisset, quod existimarunt viri docti, frustra dixisset Martialis, annulos istos sonoros in eo adhibitos, ut turba obvia illi cederet. Poterat enim ejici, ubi turba esset nulla. Et quomodo turba *obvia* trocho, qui ejicitur uno in loco? Nam, ut ejiciatur.

tur.

tur locis pluribus diversisque, non necesse est. At quando cum trocho currunt, utiq; currentibus passim obvia est turba, quæ isto circulo strepitu submovetur. Circulos sive annulos expressos habes supra & signatos litera *b*. Additur iisdem tintinnabulum litera *c* notatum. Quod fortassis intellexit Martialis lib. II. per *argutum es* in trocho. *Tam laxus, quam celer, arguto qui sonat ære, trochus.*

Quomodo Silius Italicus de cymbalis lib. XVII.

Circum arguta cavis tinnitibus æra.

Quando Martialis dicit *celer trochus*, idem videtur ostendere, quod diximus, currere videlicet cum trocho consuevisse. Sed & Plauti verba istuc pertinent superius adducta. Nam circumvertitur rotula in cursu sicut suo, sic præcipue illius, qui cum ea currit. Cæterum cum trochus iste puerilis similis rotæ fuerit, (quomodo & vocatum supra diximus, firmantq; Glossæ veteres, Bulengero & Turnebo citatæ, in quibus, *trochus rotæ genus ad ludum, trochus ludentium rotæ*, legitur) abunde manifestum est, cur cum dixerit esse sibi posse canthum, Poëta Martialis. Martialem imitati sunt & alii in vocis hujus usurpatione. Nam & Diomedes lib. III. *Rotæ satis latus abbreviatus canthus, radiatus luminibus in angustum modioli circulum cohibetur*. Putat Casaubonus, diversa paululum notione hanc vocem usurpare Diomedem, ac Scriptores usurparunt alii. Verum mihi non videtur. Verba tamen ejus sine dubio corrupta sunt. Ecquid enim: *Latus abbreviatus, item, radiatus luminibus?* Præcedit apud Diomedem: *Hi, qui in bello laborant, quotiens amissos ordines reparant, ex longo & disperso ambitu in brevem & arctum orbem coguntur, rotæ scilicet similitudine evertitantis*. Comparat colligentes se in prælio in angustum orbem rotæ vertitanti. Sic enim scribendum censeo pro *evertitantis*, quod est nihili, cum *rotæ vertitans* sit ea, quæ se crebro vertit atq; circumvolvitur. Sicut enim illa rotæ extremæ sive canthi circumvolutio fit minor, breviorq; orbe absolvitur, quo propius ventum est ad modiolum, ita magnus ille orbis sese colligentium postremò definit in circulum angustum. Hæc sententia Diomedis, nisi fallor, unde liquet, verba præcedentia sic esse corrigenda: *Rotæ satis latus abbreviatus canthus radiatæ volu-*

minibus in angustum modioli circulum cohibetur. Cohibetur, inquit, fatis latus canthus in circulum angustum, voluminibus rotæ radiatæ. *Volumina rotæ* vocat ejus circumactiones, circumcursiones. *Circulum angustum modioli*, brevem illum orbem, quem conficit modiolus, cum circumvolvitur, qui revera est angustus, si cum orbe canthi ejusq; circumvolutione conferas. Recte autem loquitur de rota *radiata*, quia illa sola habet modiolum, sicut supra demonstravimus. Canthos dixit quoq; Probus, verbis supra etiam adductis, ubi agebat: *Tympana coherentia axi, & juncta cantho ferreo.* Quibus verbis intelligimus, non radiatas solum rotas, sed & tympana ferro istiusmodi muniri consuevisse. Invenias & apud Augustinum libro de Princ. Dialect. *Via dicitur à flexu, quia flexum velut incurvum veteres vietum dixerunt: unde vietos, quod cantho ambiantur, rotarum ligna vocant.* Dicit ligna rotarum ambiari cantho, & propterea vocari *vietos*, sicut supra quoq; notabamus. At pro *vietos* Scaliger vult *vitos*, quia sic Latini nominarint canthos, quod non possum comprobare. Quis enim verborum erit sensus; vitos vocant, quod cantho ambiantur; si viti ipsi sunt canthi? Sed tamen canthos veteres dixere *vitos*. Quis hoc comprobat? Marius Victorinus, qui sic habet in Arte Grammatica, cap. de Poëtica: *Viere connectere est, unde vimen dictum virgulti species, & viti in rota.* Atqui nulla mentio canthorum in his verbis, tantum vitos esse in rota significant. Quid igitur, si dicamus apfides hic intelligi, ac legendum esse *vietos*? Quid, si retineamus scripturam istam, & cum Vossio dicamus, vitos esse ab Æolico *ἄιτος* vel *βίτος*, pro *ἴτος*? Non hic canthos habebimus, sed eodem modo iterumq; apfides. Certè mea opinione nihil derivatione ista verius. Nam quod in Glossis Stephani occurrit *ναυδος, ἰροχῆ, urus*, quis certò nobis dixerit in *vitus* oportere immutari? cum de cantho alias sit proditum à nemine. Ac potest fieri, ut auctor, quisquis est, earum *urvus* scripserit, quia canthi sunt *ἀνάσπυα*, id est, urvi, vel ita flexi, ut redeant sursum versus, literæ *v* jacentis figura. Sed hæc conjectura est. De canthis patet, vitos aut vietos malè credi dictos à veteribus. *Orbes* potius dixere, sicut liquet ex Prudentii superius allatis verbis, ubi

orbem

orbem electri pro cantho usurpavit. Sicut autem rotæ summitas muni-
niri cantho solebat, ita radii ferro alio, quod Græci appellabant
ἀείλον. Pollux: τὸ ἕφ' ἐκάστη κνήμη σιδήρεον, ἀείλος. Vertunt: *Singulorum ra-
diorum laminae, pinnae.* Ubi nescio, quid velint illæ laminæ. Nam in
Græco quidem nullæ sunt. Tantum hoc dicunt: *Ferramentum cu-
juslibet radii appellari aëtum.* Atq; ita & Hesychius: Ἀείλος ἢ Ἰροχῶ τὸ
κῆρον κνήμων ἐκάστον σιδῆριον. Quod Pollux ajebat ἐφ' ἐκάστη κνήμη, hoc He-
sychius effert per κῆρον ἐκάστον κνήμων. Quo intelligi videtur, ferramenta
illa fuisse immissa per radios istos. Ac fortassis clavi erant ferrei,
trajecti una per apfides, ut in iis capita radiorum tenerent firma.
Nisi malimus exterius ambivisse, conclusosq; circa capita radios
ad apfides firmasse. Nam alias τὸ ἀείλος Hesychio κυμάτιον, quod alibi
est χεῖλη, labrum, osculum, ad cujus similitudinem exterius, ut opi-
nor, claudebant apfides. Necessè verò est, ut ferramenti hisce fir-
mati fuerint ad canthos: Nam ad modiolum alio firmabantur fer-
ro, quod vocabant πλεμνόδειον aut θώρακα. Pollux: τὸ δὲ συνδέον πρὸς πλε-
μνήμην τὰς κνήμας σιδῆριον, πλεμνόδειον ἢ θώραξ. *Ferrum radios modiolo colli-
gans, plemnodeton aut thorax.* Quando in singulari dicit σιδῆριον,
commune unum cunctis radiis ostendere videtur, cum ex adverfa
parte singuli suum ferrum proprium haberent. Neq; aliud vult
θώρακ & vocabulum. Ambibat nempe modiolum in medio, ibiq;
continebat radios. Modiolum ipsum custodiebat annulus ferreus,
ne facillè posset frangi. Pollux: τὸ δὲ ὑπεράνω αὐτῆ (ἢ περιειλημένῃ τῷ
ἀξονι) σιδῆριον, δακτύλιος. *Ferrum autem superne cingens modiolum, annu-
lus seu dactylus.* Δακτύλιος ostendit nominasse, quia revera nihil fuit
aliud, quam annulus seu circulus. Fuit autem annulus hic ab ea par-
te modioli, quæ interior, & vehiculi sellæ propior. Habebat & ex-
terior aliquem, similiter δακτύλιος vocatum. Id enim volunt verba
Pollucis, quando paulò post superiora inquit: τὰ δὲ ἐκαστέρωθεν ἑλῆν ἢ
Ἰροχῶ, δακτύλιοι. *Viræque verò extremitates rotæ, dactylus seu annuli.* Non
possunt aliæ intelligi extremitates, quam quas diximus. De canthis
enim prius egerat. Liqvetq; hinc, τὰ ἑλῆν Ἰροχῶ esse ἀκρα, & modiolorum
capita extrema denotare. Amplius modiolo inferebatur quoq;
ferrum, ne posset atteri ab axe. Pollux: τὸ δὲ ἐπὶ τῆς πλεμνῆς σιδῆριον, ὁ
τριβῶ

ἰρίβει δὲ ἄξονα, ἀτάρνον, ἢ γάρνον, ἢ δέσρον. *Quod autem intra modiolum ab axe teritur ferrum, atarnum, garnum, aut destrum.* Tria ejus adfert vocabula. Et ἀτάρνε nescio, an alibi sit mentio. Pro γάρνον Hesychius habet γαρνόν. Verba ejus: Τὸ ἔσω ἴσος πλήμνης σιδήριον, ὄλον ἄξονα ἰρίβει, γαρνόν, ferè sicut Pollux. At apud Phavorinum γάρνον est. Neq; aliter invenias apud Auctorem Etymologici magni, qui ipsa Hesychii repetit verba. Δέσρον pariter non invenio alibi, neq; scio, an se rectè habeat scriptum.

Cap. VII.

De Capso.

Capsum. Capsa. Junii error. Arca. Ploxinum. Ploxemum. Catullus explicatur. Sirpæstercoraria. Ovidius exponitur. Sirpicula. Lectio Scaligeri repudiatur. Arcera. Clabulare. Clabula, clavula. Festus explicatur, ejusque lectio vetus defenditur. Τέρετρον. Ἐσχάρα. Ὑπερπερία. Πλίνθρον. Βερπέρα unde. Eustathius refellitur. *Jupiter Feretrius.* Πλινθίων θεοῦ. Πείριπτα. Κάνναθρον. Xenophon & Hesychius emendati. Θέρητρον. Θερήτρον. Hesychius exponitur. Μόργθ. Μολγός. Ἐσχάρα graticula. *Vulcanii emendatio frustranea.* Κλίμαξ. Δίφθθ. Σέλλα. *Non semper duos tantum habuit.* Τόνθ. ἱμάλοισι. Stephani explicatio rejecta. Τάρτρον. Pollucis versio emendata, & dubium de quodam ejus loco. Πίναξ. Ἀνύξ. Μεσάτιον. Hesychius correctus. Κυρίον. Ἄσπις. Ἀξίτις. Ἀξίτις. Πτέρνα. Gualtherus rejectus. *Vehicula ἐνοπένια. Currus arcuatus, constratus, tectus, καμαροῦς, cameratus. Tympanum.*

SUPEREST pars una, cui solent insidere in vehiculo, qui vehuntur. Latini ferè *capsum* nominarunt. Vitruvius lib. X. cap. 14. *Ad capsam rheda loculamentum firmiter figatur.* Et paulò post: *In rheda capsam, & vas aneum.* Dubitant hoc loco, *capsum*ne in casu recto dici debeat, an *capsus*. Posterius profectò præfert Junius, prius Philander, Baldus, atq; alii. Sed in Glossis antiquis, ubi agitur de vehiculis, legas *capsum*, πλινθίων. Festus voce *plexinum*: *Ploxinum appellari ait Catullus capsam in cisio.* Addit tamen Festus *capsava*, aut, ut emendandum censent viri docti, *capsam ve*. Ita enim habent Schedæ Farnesianæ, servavitq; solum Paulus, quando scripsit: *Ploxinum capsam dixerunt.* Unde liquet, *capsum* vel *capsa* rectum esse, *capsus*

VERO